

LÄHEMAD ÜRITUSED

Kolmapäeval, 3. aprillil kell 12.00 – ESAS seltsipäeval Eesti Spordimuuseumis räägivad 100. sünniaastapäeva puhul **Ruudi Toomsalust** Aarand Roos, Evi Krass, Juhan Maidlo, Vello Palm, Aadu Krevald, Ülo Iter, Erlend Teemägi jt.

Kolmapäeval, 3. aprillil kell 15.00 – Eesti Spordimuuseumis avatakse jalgrataste näitus „3000 kodarat ehk elu nagu jalgratas“.

Teisipäeval, 16. aprillil 17.00 – ESAS Tallinna osakonna õhtu TLÜ raamatukogu kohvikus (Rävala pst 10), kus teemal „Eesti tennis – 100“ esineb **Jaak Ulman**.

Kolmapäeval, 17. aprillil kell 12.00 – ettekandepäeval Eesti Spordimuuseumis räägib **Aarand Roos** teemal „Eestimaalased Venemaa spordis“.

Pühapäeval, 28. aprillil tähistatakse **maratonijooksu 100. aastapäeva Eestis**.

Kolmapäeval, 8. mail kell 11.00 – ESAS üldkogu koosolek, kus võetakse kokku 2012. tegevusaasta ja kinnitatakse majandusaruanne.

Kell 12.00 XXXVI teatmematerjali kogumise võistluse kokkuvõtted ja paremate autasustamine ning seejärel **Tiit Karuksi** sissejuhatava sõnavõtu järel toimub arutelu **Eesti spordi vahendamisest meedias**, nii rääkivas kui ka kirjutavas, viimase 20 aasta jooksul.

Laupäeval, 18. mail kell 18.00–23.00 – rahvusvahelisel muuseumiööl on tasuta lahti ka Eesti Spordimuuseum. Toimub traditsiooniline öömälumäng.

Teisipäeval, 21. mail kell 17.00 – ESAS Tallinna osakonna õhtul TLÜ raamatukogu kohvikus koos huvitava külalisega.

Kolmapäeval, 5. juunil kell 12.00 – ESAS seltsipäev Eesti Spordimuuseumis, kuhu on oodata põnevad esinejad.

Reedel, 14. juunil – Eesti Spordimuuseumis avatakse näitus **Eesti ja USA korvpallimatšidest**.

NB! NB! NB! Teatajas ilmunud informatsiooni ESAS ürituste kohta palume võtta osalemise kutsena, sest postikulude kokkuhoiu vajaduse tõttu ei pruugi iga ürituse kohta eraldi kutset järgneda. Täpsemat infot ürituste kohta saab ESMi kodulehelt – **www.spordimuuseum.ee/eesti--spordiajaloo-selts**

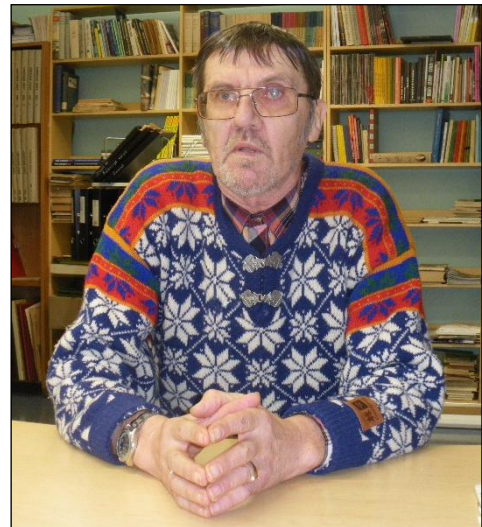
KROONIKA

ASENDUSKÜLALINE

Ille Palm

Seltsipäeval 9. jaanuaril sai kokkulepitud külalise asemel huvitavaks jutustajaks hoopis jooksja Aare Kuum (*fotol*).

Esineja kõneles, et ta sporditee algas hilja ja juhuslikult. Puhja poisi tee läks kodukohast Tallinna Ehitus- ja Mehaanika-tehnikumi, kust suunati tööle Viljandis remondi-ehitusvalitsusse. Peale sõjaväge Kaug-Idas tuli ta Viljandisse tagasi ja käis ilma treeninguta REVi eest võistlemas. Seejärel tuli Tartusse, mängis jalgpalli kuni Elmot Heido kutsus jooksutrenni. Esimene sissekanne treeningpäevikus on 1972. aasta 11. septembril, kui ta oli juba 24-aastane. Heido öelnud: *Tuleb paar aastat trenni teha, et jõuda trenni teha.*

1974. aastal jooksis Otepää maratonil, kuid katkestas. Hiljem on ta neli korda selle maratoni võitnud. Kolm korda on ta võitnud Vändra maratoni. Üldse jooksnud 25 maratoni, millistest mõningatest ka kuulajatele jutustas. 1979. aastal täitis meistersportlase normi.

Peab enda tippsaavutuseks aega 1:34.40,0 30 kilomeetri jooksus, mida nüüd enam ei joosta. Maratonidistanti on ta läbinud ajaga 2:20.16,0. Pikamaajooksjana on ta Eesti meistrivõistlustelt kogunud 12 medalit, pooled neist kuldsed.

Rohketele küsimustele vastates kirjeldas Aare Kuum Heido treeninguid, seda, et alus jooksmiseks tuli arvatavasti 4,5-kilomeetrilise koolitee läbimisest kaks korda päevas.

EESTI SPORT MEEDIAS UUEMAL ISESEISVUSAJAL

Rein Järva

Möödunud aasta sügisel astus seltsi liikmeskonda Tiit Karuks, tuntud mees nii raadiohäälena kui ka kirjasõna seadjana. Kes veel, kui mitte Karuks oleks olnud parem uurija teemale, mis käsitleb Eesti spordi vahendamist uuemal iseseisvusajal. 15. jaanuari Tallinna osakonna seltsiõhtul Tiit ka oma uurimuse ette kandis. Tegelikult rääkis Karuks spordiajakirjandusest laiemas kontekstis – millised väljaanded on olnud Eestis läbi aegade, ja tõi võrdlusi teiste Euroopa riikidega. Muidugi on erilise spordikultuuriloolise väärtusega aastail 1920–1940 ilmunud Eesti Spordileht, ilma milleta oleksime eriti meie, spordiajaloolased, täna palju "vaesemad".

Omaette epohhi loonuteks võib pidada nõukogudeaegseid Kehakultuuri ja Spordilehte, millede trükiarvud olid tänapäeva mõistes "kosmilised" ja mis olid ülimalt populaarsed. Uuemal iseseisvusajal paraku viimatimainitud kaks "sporditamme" surid majanduslikel põhjustel välja, kuigi Kehakultuuri oleks targema tegutsemise korral kultuuriväljaandena võinud päästa ja ta oleks veel tänapäevalgi sihtasutuse Kultuurileht väljaandena võinud ilmuda. Näiteks ajakirjad Looming, Kultuur ja Elu, Keel ja Kirjandus jt on muutuste tormituultes oma nime säilitanud ja ilmuvad edasi. 1990ndatel aastatel tulid Eesti spordiajakirjanduse maastikule mitmed uued väljaanded, nagu Spordipeegel, Spordielu, Sporditäht, uuel katsel Spordileht, paraku jäi nende eluiga erinevail põhjustel lühikeseks. Veelkord elustati spordileht Eesti Spordilehe nime all 2003. aastal, kuid sellegi lehe eluiga piirdus vaid kolme aastaga. "Surmale" määrati leht just siis, kui oli oma hea näo leidnud ja ka majandusseis näitas paranemist. Aastast 2006 Eestis enam spordi häälekandjat ei ole. Mõned suuremad spordialad, nagu jalgpall, korvpall, tennis annavad välja oma popajakirju. Aja määrgina on kirjutav press ennast enamasti sisse seadnud e-spordimeedias.

Tiit Karuksi (*foto esinemisest eelmisel aastal spordimuuseumis*) hinnangul on ajalehtedest parim spordi kajastaja Õhtuleht. Spordi vahendamine raadios ja televisioonis on hea. Aega kuulamiseks ja vaatamiseks antakse piisavalt palju. Elektroonilise spordiajakirjanduse tase on rahuldav. Võrdluseks teiste Euroopa riikide spordipress: lähinaabritest on paberväljaanded säilinud Venemaal (2 lehte), Rootsis ja Soomes. Mujal Euroopas – Portugalis lausa kolm lehte, Hispaanias, Itaalias, Prantsusmaal, Horvaatias, Sloveenias, Makedoonias ja ehk mujalgi ilmuvad veel spordilehed.

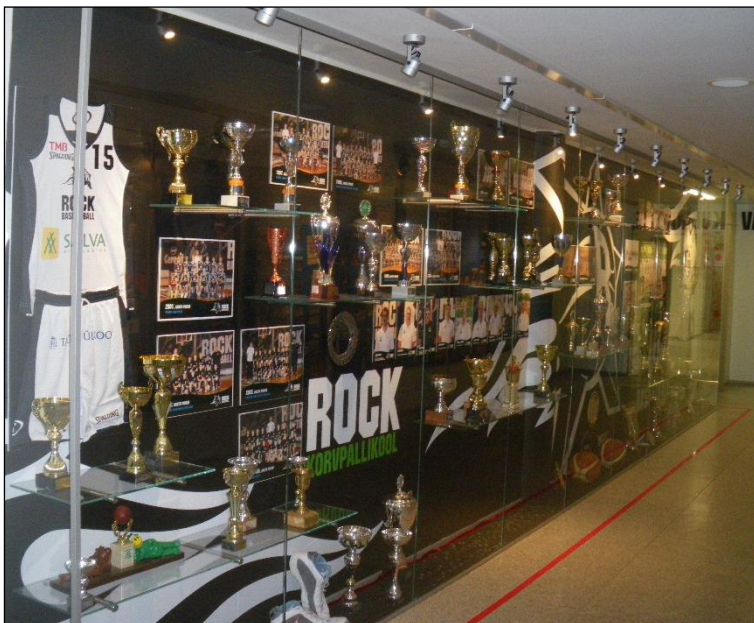

Päevakohane teema tekitas diskussiooni ja ülesastumisi. Merike Rõtova pidas heaks spordi kajastamist mõnedes maakonnalehtedes, nagu Pärnu Postimehes ja Sakalas. Valeri Maksimov kui viimati ilmunud Eesti Spordilehe toimetaja, pidas strateegiliselt vääraks 2006. aasta EOK otsust loobuda iseseisvast väljaandest – võimalused ajalehe ellujäämiseks olid olemas. Erlend Teemägi tuletas meelde vajadust kaante vahele viia Eesti spordiajakirjanike liidu ajalugu, mis on läbi uuritud ja käsikirjas juba kümmekond aastat olemas. Henn Karits pidas spordi vahendamist sedavõrd oluliseks, et tema alustas päevalehtede lugemist tagantpoolt otsast, kus olid spordiküljed. Taago Puntso valutas südant, et lauatennis on näiteks spordiajakirjanike jaoks niivõrd marginaalne ala, et praktiliselt leheveergudele see ala enam ei jõua. Viimati kadunud Toivo Tukk veel kirjutas.

Ikkagi oleks oma häälekandjat vaja, kuhu aeg-ajalt kõik spordialad ruumi saaksid. Siinkirjutaja arvates peame: esiteks – meie kui ajaloolased vaatama tänast päeva tuleviku silmadega ja seetõttu on tänaste tegude sisuline ja analüüsiv jäädvustamine põlisel paberil elementaarselt vajalik. Uuema aja tehnoloogia, e-elektroonika võib siin olla abistavas rollis. Teiseks – me peame uhkust tundma eelkäijate tublide tegude üle Eesti spordi vahendamisel XX sajandil, aga tõenäoliselt meie järeltulevad põlvned kunagi tulevikus peavad sarjama meie kaasaegseid tegematajätmete pärast spordi vahendamisel XXI sajandi algul.

Mõte on spordi vahendamist kui olulist teemat arutada veelkord maikuisel üldkogul Tartus.

GERT KULLAMÄE SPORDIMUUSEUMIS

*TÜ/Rock korvpallimeeskonna auhinnavitriin
TÜ spordihallis on edukuse kinnitaja*

Gert Kullamäe rahva ees

24. jaanuaril oli spordimuuseumis korvpallihuviliste ees legendaarne korvpallur ja praegune TÜ/Rocki meeskonna peatreener Gert Kullamäe.

1987. aastal Nõukogude Liidu U-17 noortekoondisega EM-il pronksmedali võitnud Kullamäe kuulus aastatel 1991–2008 Eesti meeste korvpallikoondisse, mille rivistuses saavutati 1991. aastal NSV Liidu viimane meistritiitel ja 1993. aasta EM-il kuues koht. Rikkalikust auhinnavaramust on mängumehel ette näidata Nõukogude Liidu, Leedu, Belgia, Hollandi meistritiitel ja koguni seitse Eesti meistrikulda, muudest turniirivõitudest ja isiklikest auhindadest rääkimata.

Gert Kullamäe rääkis väga huvitavalt ja haaravalt oma pikast mängijakarjäärist, kuldsetest hetkedest kolmepunktihoone taga kui ka tänastest tegemistest Eesti tippklubi peatreenerina.

Mängijakarjääri lõppedes on Gert töötanud Eesti koondise ja TÜ/Rock meeskonna abitreenerina ning alates aastast 2012 TÜ/Rock meeskonna peatreenerina.

SPORDIMUUSEUMI JUUBELIAASTA SAI AVALÖÖGI

28. jaanuaril, spordimuuseumi 50. sünnipäeval, sai alguse läbi kogu aasta kestvate juubelit tähistavate ürituste programm.

Juubeliaastaks sai väikese täienduse muuseumi logo. Seda võib näha muuseumi kodulehel, aga ka erinevates reklaammaterjalides ning muuseumi selleaastastel trükistel. Kodulehele lisandus ka spetsiaalne juubelirubriik, kus saab tutvuda nii juba toimunud kui toimuvate sündmustega, muuseumi ajalooga, piltidega jm. Loomulikult tasub silma peal hoida ka muuseumi *facebooki* lehel facebook.com/eesti.spordimuuseum.

Sünnipäev ise algas 28. jaanuaril Eesti Posti poolt väljaantud tervikasja “Eesti Spordimuuseum 50” (vt *fotol*) müügi ja tembeldamisega muuseumi müügi-punktis esimese päeva tempeliga, seda kogu päeva kestel.

Erikujundusega postkaardi koos postmargiga, mida postiterminoloogias nimetatakse tervikasjaks, kujundas kunstnik Indrek Ilves. Tervikasja margiosa on pühendatud Eesti Spordi-

Daimar Lell võtmas vastu tervikasja originaal-eksemplari postimuuseumi juhilt Eve Aabit

muuseumi väärrikale hoonele, millel on ka tugev side posti ajalooga. Postkaardi-osa ehivad vaated muuseumi mitmekesisest kollektsioonist ning tagakülje õrnal taustal oleval vanaaegsel fotol on kujutatud sporditegemise algusaastate olustik.

Samal päeval toimunud tänuüritusel, kus peeti meele eelmisel aastal spordimuuseumiga tihedamat koostööd teinud isikuid ja asutusi, esitleti ka äsja trükist ilmunud spordimuuseumi ajakirja “Sport & Muuseum” teist numbrit. Käesoleval aastal on ilmumas ajakirja kolmaski number, mis suures osas pühendatakse muuseumi juubelile.

Spordimuuseumi direktor Daimar Lell avamas tänuõhtut. Parempoolsel pildil osalejate hulgas esiplaanil (paremalt) ajakirja kujundaja Kalle Müller, ERMi direktor Tõnis Lukas ja Postimuuseumi juhataja Eve Aab

Ajakirja “Sport & Muuseum” uus number on muuseumis müügil alates 30. jaanuarist, kui külastajaile avanes ka juubelinäitus “Poolsajand pinkidel”, mis annab meeleoluka ülevaate spordimuuseumi kirjuse olemise ning tegutsemise loost. “Poolsajand pinkidel” oli avatud muuseumi esimesel korrusel, kuid keldrigaleriis avati juubeli avanädalal veel teinegi näitus. Koostöös Tartu Mänguasjamuuseumiga toodi alates 2. veebruarist vaataja ette erinevatest aegadest pärinevad sportlikud lauamängud ning loomulikult hulgaliselt malendeid ja kabendeid. Tõsisemad huvilised saavad kohapeal mängida ka mängida ja seda veel 12. maini.

2. veebruaril ootas muuseum aga kõiki avatud uste päevale! Läbi kogu päeva sai tasuta näitusi vaadata, üritustest ning ekskursioonidest osa saada, ühteist meelepärast juubelilaadalt soetada, sünnipäevamängu mängida, aga ka sünnipäevakringlit maitsta. Nii et tegevusi jätkus nii väikestele kui suurtele.

Spordimuuseumi juubeliaasta üritused said jätku juba 9. veebruaril kui tähistati Otepää Talispordimuuseumi pisikest, so 2. sünnipäeva. Tehvandi oli muuseumi külastamine sel päeval tasuta ning maitsta sai sünnipäevakooki!

Mitmesuguseid juubeliga seonduvaid üritusi toimub nii kogu aasta vältel ja Eesti Spordimuuseumi juubeliaasta on plaanis lõpetada detsembris aset leidva rahvusvahelise konverentsi ning juubeliväärilise galaõhtuga.

POOLSAJAND PINKIDEL

Daimar Lell

Sellist pealkirja kannab spordimuuseumi 50. sünnipäevaks valminud näitus (*vt fotod allpool*), sest 2013. aastal tähistab Eesti Spordimuuseum oma 50. sünnipäeva. Poole sajandi jooksul on ühiskondlikel alustel ja vaid asjahuviliste entusiasmist sündinud ettevõtmisest saanud professionaalselt tegutsev riiklik spordimuuseum, ainus omataoline Eestis ning suurim Balti riikides.

30. jaanuaril külastajaile avanenud juubelinäitus võtab kokku spordimuuseumi ajaloo olulisemad tahud, meenutades muuseumi sünnilugu, erinevaid asupaiku, siin töötanud ja töötavaid inimesi, põnevamaid ja tähtsamaid tegemisi ning loomulikult kogudesse talletunud museaale.

Näituse teeb eriliseks selle omalaadne kujundus – kogu muuseumi ajalugu on talletatud pinkidele. Näituse koostajate arvates olid just pingid – mis lisaks kõigele muule veel kujunduslikult suurepäraselt haakuvad muuseumihoone ees kulgevale Rüütli tänavale paigutatud pinkidega – oma olemuselt parim võimalus jäädvustada seda, mis on tegelikult oluline. Näitusepingid ei ole puutumatud ja pühad, vaid külastaja võib neile ka tegelikult istuda, hetkeks puhata ja mõtiskleda. Poolsajand pinkidel kutsub aega maha võtma ja möödunudle tagasi vaatama! Igal pingil on oma lugu!

Lisaks ilmestas väljapanekut valik spordimuuseumile aja jooksul tehtud kingitustest ning muuseumi enda meenetest, näha sai ka museaale nr 1 ja 50000 ning päris esimeseks näituseks valminud originaalplakatit.

“Poolsajand pinkidel” oli muuseumis seekord avatud 24. märtsini, kuid hiljemgi võib jutustavaid pinke kohata muuseumihoones või hoopiski mõnel põneval ettevõtmisel.

SPORT & MUUSEUM 2. NUMBER ILMUNUD

Daimar Lell

28. jaanuaril, muuseumi 50. sünnipäeval esitleti Eesti Spordimuuseumis ajakirja Sport & Muuseum värsket numbrit (*pildil esikaas*). Kõigile spordiajaloo ja spordimuuseumi huvilistele suunatud muuseumi esindusväljaande peatoimetaja on muuseumi teadussekretär Kalle Voolaid ning kujundaja Kalle Müller.

Nagu esimeses numbris, leidub ka värskes ajakirjas rohkesti põnevaid lugemist. Muuseumi direktor Daimar Lell käsitleb sügavuti ühe Eesti spordiajaloo tähtsa tegelase Anton Õunapuu eluteed ning toob välja selle loo põnevad paralleelid spordimuuseumi arengulooga; rahvusvahelise spordiarhiivide ühenduse ICA/SPO juht Kenth Sjöblom (Soome Rahvusarhiiv) tutvustab spordiarhiivide olemust, arenguvõimalusi ning rahvusvahelist koostööd; muuseumi peavarahoidja Kaie Voolaid kirjeldab muuseumi kogus leiduvaid 1912. aasta Stockholmi olümpiamängudega seonduvaid materjale; arendusjuht Siim Randoja arutleb jalgpalli rolli üle meid ümbritsevas ruumis; Kalle Voolaid meenutab 1922. aastal Tallinnas toimunud tõstmise MM-võistlusi jne.

Huvilised saavad uue väljaande soetada spordimuuseumi muuseumipoest. Kõik arvamused ja ettepanekud ajakirja paremaks muutmiseks on oodatud meiliaadressile ajakiri@spordimuuseum.ee.

SPORDIMUUSEUMI UKSED OLID AVATUD

Laupäeval, 2. veebruaril oli Eesti Spordimuuseumis avatud uste päev. Sünnipäeva puhul ootas muuseum terve päeva jooksul külastajaid tasuta uudistama näitusi, kuid lisaks leidsid nii noored kui vanad, spordisõbrad kui spordikauged, üksikud kui seltskonnad eest palju huvitavat ja tegevust jagus kõigile.

Kõigepealt avati keldrigaleriis uus näitus “Lauamängusport”. Seejärel avanes muuseumi ajaloolises keldris põnev mängude tuba, kus lapsed said ennast mitu tundi vabalt tunda, neile korraldati mängu ja muid toredad tegevusi.

Samal ajal tervitas külalisi I korruse konverentsisaalis muuseumi direktor, kes tegi kokkuvõtteid toimunust ja uue aasta jooksul aset leidvast. Muuhulgas tutvustati ka ajakirja Sport & Muuseum värskelt ilmunud teist numbrit, mida sai sealtsamast ka soodushinnaga osta.

Muidugi tutvustati ka I korrusel juubelinäitust “Poolsajand pinkidel” ja sai ka giidide saatel põhiekspositsiooni külastada. Kahel varem registreerunud grupil oli võimalik pääseda ekskursioonile muuseumi hoidlatesse, millega avanes haruldane võimalus piiluda muuseumi köögipoolle ning näha muuseumiharuldusi, mida igapäevaselt vaatamiseks väljas ei ole ning uurida hoidlaruumide sisemust.

Kella kolmeks saabus muuseumi Jaak Mae (*fotol*), kes kõneles lumest ja suusatamisest, talvest ja spordist ning vastas kohapeal tekkinud küsimustele. Ja küsimusi teenekale suusamehele jagus küllaga.

Läbi kogu päeva toimus sünnipäevamäng ning oli avatud juubelilaat, kus vaid sel päeval võib lisaks tänapäevastele asjadele leida ka huvitavaid ajaloolisi märke, raamatuid ja muud ainulaadset.

Sünnipäevale kohaselt ootas spordimuuseumis iga saabunud külalist tükike kringlit ja soe jook.

SPORDITEEMALISED LAUAMÄNGUD

Siim Randoja

Eesti Spordimuuseumis on alates 2. veebruarist avatud näitus sporditeemalistest lauamängudest (*vt fotod järgmisel leheküljel*). Koostöös Tartu Mänguasjamuuseumiga valminud väljapanek pakub taaskohtumisrõõmu nii legendaarsete tsirkus-tüüpi lauamängude kui ka teiste põnevate mängudega nii

varasest Eesti Vabariigi kui nõukogude ajast. Spordisõbrad saavad näitusel põhjalikuma ülevaate ajaloolistest male- ja kabekomplektidest ning Eesti Spordimuuseumi juubeliga sobival on näitusel ka tõeline pärl – muuseumi vanim ese, 18. sajandi lõpust pärinev elevantiluust nuppudega malekomplekt.

Parim osa näituse juures on aga see, et mitmeid mängu saab ka ise proovida, olgu siis tegemist täringuveeretamise, male või lausa piljardi endaga. Näitus „Nuputa nuppudega! – Lauamängusport“ jääb avatuks kuni 12. maini.

MARTIN KUTMANI I MÄLESTUSVÕISTLUSED

5. veebruaril Tartus toimunud Martin Kutmani I mälestusvõistlused sisekergejõustikus pakkusid sportlikku pinget juba üksnes sellega, et ühel legendaarse treeneri lemmikalal – teivashüppes püstitas Reena Koll uue Eesti naiste rekordi 4.24.

Oma panuse mälestusvõistluste meeldejäätavamaks muutmisele andis ka spordimuuseum, ilmestades võistlusareeni teemakohase väljapanekuga (vt foto). Tartu Ülikooli spordihoonesse legendaarse treeneri nimelisele rahvusvahelisele jõuproovile kaasa elama tulnud spordisõbrad said sõnas ja pildis tutvuda Martin Kutmani värvika elu- ja treenerilooga, lisaks oli uudistamiseks väljas mitmeid auhindu ning autasusid.

Koostöö Kutmani perekonna ning TÜ Akadeemilise Spordiklubiga valminud näituse stendiosa jäi ülikooli spordihoonesse mõneks ajaks kõigile huvilistele vaatamiseks.

TÄHISTATI TALISPORDIMUUSEUMI SÜNNIPÄEVA

9. veebruaril tähistati Otepää Talispordimuuseumi 2. sünnipäeva avatud uste päevaga, mis tähendas, et muuseumi külastamine Tehvandil oli see päev tasuta. Kell 13.00 anti saabunud külastajatele ülevaade ka kogu spordimuuseumi möödunud aasta tegemistest ning tutvustati käesoleva aasta tegemisi. Pakuti pisikest kehakinnitust ning sooja jooki.

Vaade talispordimuuseumi väljapanekutele

MEENUTATI AUVÄÄRT SPORDIAJALOOLAST *Ille Palm*

Veebruarikuu seltsipäeva teemapersoniks oli 13. veebruaril Johannes Laidvere (3.02.1903 – 4.05.1964), kelle sünnist möödus sellel päeval täpselt 110 aastat. Spordimuuseumi 50. sünnipäeva ürituste hulka paigutatud päeva avas muuseumi direktor Daimar Lell, meenutades, et Johannes Laidvere kuulub muuseumi asutajate hulka.

Ülevaate Johannes Laidvere eluloost koos mõningate meenutustega tegi Enn Mainla (*fotol seisab*), avaldades kahetsust, et muuseumis pole Laidvere ankeeti ja ta ei jõudnud ka ise oma elulugu kirja panna, mistõttu pole terviklikku elulugu võimalik esitada. Kõik kuulajad teadsid, et Johannes Laidvere käes on siiani odaviske rekord, visatuna 1932. aastal kahe käe summas (107.88).

Johannes Laidvere 1930. aastatel

Johannes Laidvere oli 30 aastat ülikooli õppejõud, lugedes peamiselt spordiajalugu. Ta oli esimene, kes asus spordiajaloolist materjali 1950. aastate teisel poolel koguma Tartu Linnamuuseumi. Ta oli ka Tartu spordiveteranide klubi looja (1961) ja esimene esimees, tema teene on, et on olemas Lagedi baas. Ta oli ise eeskujulikult tervislike eluviisidega ja propa-

geeris neid ka igati. Talle oli iseloomulik korrektsus, ka tunti tema muusikaannet. Ta mitmed artiklid, eriti üliõpilasselts Liivika (mille liige ta oli) albumis ilmunu kehakultuuri päevaküsimustest on väga aktuaalne praegugi.

Kuulajatest meenutasid Johannes Laidveret elavalt Endla Peets, Olaf Langsepp, Evald Mäepalu, Nora Kutti, Vello Lään, Linda Jaanson, Mai Luik, Heiti Annus ja Aime Pärnakivi.

Välja oli pandud Johannes Laidvere uurimistööd, tema spordiautasud ja ka kaks oda, mida ta 1930. aastatel lennutas. Sai vaadata ka fotosid tema eluteelt.

EESTI SPORDIST VENEMAAL

Rein Järva

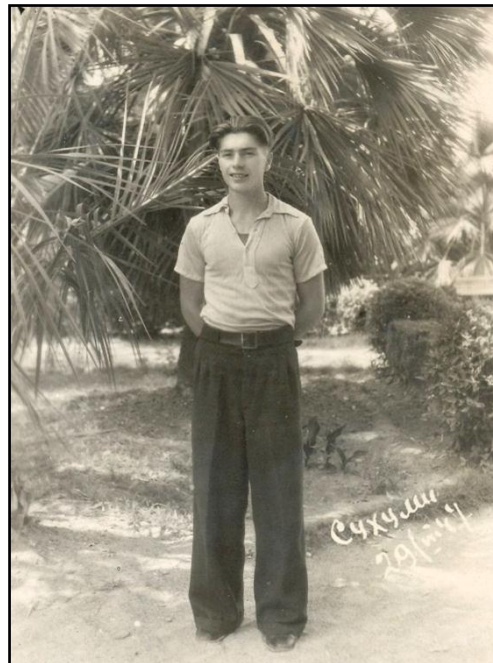
Meie üks viljakamaid uurijaid Aarand Roos on suurema osa oma teadlikust elust elanud väljaspool Eestit. Sel põhjusel tal sellist sidet ja läbikäimist suure idanaabriga nagu meil siin pikki aastakümneid okupatsioonis elanud vanema põlve inimestel, ei ole. Küllap oli see ka üks põhjusi, miks Roosi huvitas eesti sportlaste tegevus Venemaal.

Oma uurimistöös, mille Aarand ette kandis 19. veebruari Tallinna osakonna seltsiõhtul, läks ta tagasi kaugesse XIX sajandisse veel tollasel Tsaari-Venemaal. Suurriigi tollasesse metropoli – Peterburgi oli välja rännanud tuhandeid eestlasi, kelle seas tekkis ka loomulik huvi pealinnas juba jõudu kogunud sportlike tegevuste vastu. Eelkõige köitis eestlasi raskejõustik – maadlus ja tõstmine. Nad käisid dr. Wladyslaw Krajevski raskejõustikuringis. Esimene eestlaste organiseeritud spordiring Peterburis oli 1900. aastal asutatud Peterburi Eesti raskejõustikuselts Kalev. Seal oli umbes 200 maadlejat ja 60 tõstjat. 1905. aastal asutas suur spordientusiast Daniel Wiedemann (Tõnu Võimula) spordiseltsi Sanitas. Hiljem, 1914. aastal lasi Võimula välja esimese eestikeelse spordiajakirja Jõu Ilm, mida ilmus neli numbrit. Eesti raskejõustikuseltsidest kasvanud vägimeestel Peterburis oli oluline roll Venemaa raskejõustiku ajaloos.

Enne maailmasõda kerkis ka mitmeid tippsportlasi, nagu sõudja Mart Kuusik, ujuja Richard-Aleksander Tiswelt (Tiisvelt), maadleja Martin Klein. Johannes Kauba oli kõrgel ametipostil Venemaa olümpiakomitee aseesimehena. Eesti spordiseltside tegevuse lõpetas I maailmasõda ja seejärel juba Eesti iseseisvumine.

Eesti sporti tehti ka Kaukaasias, kuhu eestlased olid välja rännanud juba XIX sajandil. Seal asutati Juhan Vakkermanni eestvedamisel Salme külas jõukarastusselts Aberg, hiljem spordiring ka Ülem-Linda külas. 1926. aastal toimus Kaukaasias Estonka külade vaheline võistlus. 1959. aastal peeti Salme küla 75. juubelit, kus ka sporditi. Tuntuim Kaukaasiast tulnud mees on Tartu ülikoolis 50 aastat töötanud Martin Kutman (*fotol Suhhumis 1947. aastal*).

Sporti tegid eestlased Venemaal ka hiljem, juba GULAGi laagrite ajal 1950ndail. Aastail 1920–1924 tuli Eestisse tagasi umbes 40 000 eestlast. Praegu on Venemaal umbes 13 000 eestlast.

„SUPER-EESTI“ JÕUDIS TALLINNA *Siim Randoja*

Väljapanek, millega esmakordselt sai tutvuda ülemöödunud suvel spordimuuseumis, tutvustab kujutlusvõime piire nihutades spordi erilist rolli

Eestis. Meie ajalugu on rikas nii erakordsete sporditähtede, ainulaadsete saavutuste ja meeletu entusiasmi poolest sellele kõigele kaasa elada. Just säärasest kirglikust tundest lähtuvalt ongi näitus saanud oma veidi üle vindi keeratud sisu ja vormi. Ainulaadsel näitusel on esindatud nii allveekabe, saltoga kaugushüpe, super-jõumees Lurich, kõige kõrgemale hüppav Eesti hobune kui ka palju-palju muud erakordset.

Veebruari viimasest nädalast on võimalik Narva muuseumide festivalil auhinnatud näitust näha ka pealinnas, nimelt Tallinna telemajas (*vt foto eelmisel leheküljel*) jääb see vaatajate ette kuni aprilli lõpuni.

SPORDIMÄLUMÄNG

2. märtsil spordimuuseumi korraldatud Eesti spordikilva karikasarja 9. etapp, ühtlasi ka Eesti Spordimuuseumi mälumänguaasta traditsiooniline avamäng, algas väga tuliselt. Esimese 10 küsimuse järel juhtisid Habal-Põldoja täisedu ehk 20 punktiga! Poolajaks, 25 küsimuse järel olid liidrid Habal-Põldoja ning lähimad jälitajad Põder-Vellama ning Oljum-Hinno veel tasavägiselt viie punkti sees. Teise poole jooksul suurendasid Igor Habal ja Ants Põldoja aga edu ning vahet hoiti turvaliselt finišijooneni. Kokku suudeti 60 küsimusega koguda 92 punkti ehk 77% maksimaalselt võimalikust. Teiseks platserunud Ove Põder ja Mart Vellama kaotasid juba 10 ning kolmandad Toivo Kivimets ja Martis Song 18 punktiga.

Mälumängurid spordimuuseumis ajusid ragistamas

KOHTUMINE TARTU MARATONI RAJAMEISTRITEGA

Mai Luik

6. märtsil olid Eesti Spordiajaloo Seltsi päeval külas Arvo ja Assar Kütt (*vt foto järgmisel leheküljel*): isa ja poeg. Jutt oli peamiselt maratoniraja ettevalmistamisest ja raja probleemidest.

Arvo Kütt (1939) alustas sportimist Elvas sportvõimlejana. Tartusse tehnikumi õppima tulles sai elukohaks Supilinn. Sõber Valter Tennissoni õhutamisel läks ta suusatreeningutele Herbert Abeli juurde. Ta on võitnud medaleid

koolinoorte meistrivõistlustelt suusakahevõistluses ja suusahüpetes. Eesti meistrivõistlustel murdmaasuusatamises on saanud kaks medalit. Tartu esimesest maratonist 1960. aastal ei saanud ta osa võtta, kuna oli sõjaväes. Tartu maratoni on Arvo Kütt võitnud 1968. aastal ja 1969. aastal sai II koha. H. Abeli juures treenis 1956–1968. Tartu maratoni start oli aastatel 1960–1980

Tamme staadionilt, finiš Otepääl ja Käärikul. Suusarada valmistasid ette lõikude kaupa suusatreenerid koos õpilastega, põhiliselt kasutati maanteed ja metsasihte – nii tehti 1960. aastatel. 1970. aastast anti raja ettevalmistus kehakultuurikollektiividele. 1979. aastal rajalõigu Tartu–Unipiha (15 km) valmistasid Tartu KEK suusamehed Arvo Kütt ja Valter Tennisson.

1980 oli olümpiaaasta ja pöördepunkt Tartu maratoni ajaloos: start anti Matu väljalt ja finiš oli Tamme staadionil. Kõigile lõpetajatele märgiti aeg. Raja ettevalmistus toimus nüüd aastaringelt – suvel toimus raja niitmine, võsa raiumine ja laiendamine. Arvo abilisena aitas planeerimistöid Kääriku maastikul teha Jüri Kaljusto. Otsiti ka uut maratoni lõpetamise paika. 1970. aastatel tulid kasutusele buraanid, mis aga suure lume ja külmaga ei töötanud hästi. 1982. aastal saadi abiks Elva EPT-lt traktor, millega sai raja põhja kinni vajutada, sest osavõtjate arv oli kasvanud 8000-ni. Suvel tasandati ja laiendati traktoriga järske nõlvu ja laskumisi Karukausis ja Harimäel. Kõik toimus kooskõlastatult Otepää Metsamajandi ja looduskaitsega. Finišipaik viidi Elva lasketiiru lähistele. 1986. aastaks oli rada põhiliselt valmis. 1988. aastal tekkisid uued probleemid seoses maade tagastamisega nende omanikele. Eesti Vabariigi alguses maratonist osavõtjate arv kahanes. 1993. aastal sai Maratoni klubi juhiks Alar Arukuusk, traktoriga abistas Tamsalu EPT.

Erilised olid 1991. aasta, kui maratoni start anti Matul 0 kraadiga, lõpetati Illil 3-kraadise soojaga vees ja poris ning 1993. aasta, kui lume puudusel sõideti maratoni Matu ümbruses – kaks ringi á 15 km.

1997. aastal toodi start Otepääle Tehvandi staadionile. Raja pikkus 65 km, lühema maa (32 km) start anti Arulas

Tartu maratoni on lume puudusel ära jäänud aastatel 1961, 1972–75, 1988–1990, 1992, 2000.

Assar (1964) alustas sportimist suusatajana Abelite juures. Isa hakkas ta radade ettevalmistamisel abistama juba 1987. aastast ja 1993. aastal tegi juba ise Palu-Elva raja. Praegu on kasutusel uut tehnikat, mis valmistab raja ja suusajäljed. Viimane Saksamaa rajamasin (vt fotol Assariga roolis) osteti 2013.

aastal, selle kiirus on 20 km/t ja raja läbimiseks kulub viis tundi ning 300 liitrit bensiini. Rajale annab hinnangu matkaja.

Assari hea töö tunnustuseks on tema kutsumine Sotši olümpiamängude murdmaasuusatamise radade ettevalmistamise meeskonda, kus ta on üks neljast rajameistrist.

2013. aastal, 42. Tartu maratoni pikal rajal startis 6439 ja lühemal 2000 osavõtjat. Maraton on jälle tõusuteel.

PÜRAMIIDIDE KONKURSS EESTI SPORDIMUUSEUMIS

Spordimuuseumis peeti püramiidide võistlust juba kolmandat korda. 8. märtsil toimunud ürituse eesmärgiks oli lõbusas, sportlikus ja mängulises vormis võimlemist propageerida, teadvustada võimlemist ja spordiajalugu õpilaste ja ka õpetajate seas, viia kokku erinevate koolide sportlikke lapsi ja õpetajaid ning tutvustada neile ka Eesti Spordimuuseumis tehtavat.

Kahjuks julgesid seekord tulla spordimuuseumi püramiide ehitama ainult Veeriku põhikooli tüdrukud, kes käivad treener Nele Varendi juures võimlemistrennis. Kohal oli kolm rühma: 1. klassi, 2.–4. klassi ja 5–8. klassi tüdrukute võistkonnad. Kõigil neil oli kenasti selge, et kõigepealt tuleb laduda tugev alusmüür ja siis muudkui edasi, ikka kõrgustesse. Nii „ehitatud” püramiidid pakkusid silmailu ja inspiratsiooni ka mõnede teiste koolide vaatlejatele ja loodetavasti on järgmine kord püramiidiehitajate vahel ka konkurents. Seekord said kõik rühmad karika ja meeneid jätkus igale osalejale.

SEEKORD OMAD

Uno Aava

Tallinna osakonna 19. märtsi seltsiõhtule ei olnud külalisesinejat kutsutud. Kaks väga huvitavat ettekannet esitasid omad liikmed Juhan Sein ja Rein Tammis. Kohal oli üle 30 seltsi liikme. Sissejuhatavas sõnavõtus kutsus TO juhatuse esimees Rein Järva ka teisi seltsi liikmeid esinema seltsiõhtul oma spordiala ajaloost.

Juhan Seina esitluse teemaks oli: „Autosport ja autosporditehnika XX sajandi teisel poolel“. Saime teada, et 1957. aastal Ants Seileri poolt algatatud võidusõiduauto Estonia ehitusega pandi alus aastakümneid kestvale võidusõiduautode seeriaviisilisele valmistamisele Tallinna Autoremonditehases. Toodeti 1331 võidusõiduautot Estonia (1958 – 2000). Põhiline osa toodangust läks Venemaale, kuid ka teised maad – USA, Inglismaa ja sotsialistlikud riigid tellisid neid. See näitas, et konstruktorite ja valmistajate töö oli heal tasemel, kuid mootori võimsuselt jäädi teistele alla.

Paljud Eesti sportlased, kes kihutasid Estoniatel, võitsid Nõukogude Liidu meistrivõistlustel medaleid, 26 korral tuldi tšempionideks ning lisaks võideti hõbedaid ja pronkse, üldse kokku 60 medalit. Sotsialistlike maade karika võitsid võidusõiduautol Estonia Toomas Napa kahel korral ja Madis Laiv üks kord.

Rein Tammis rääkis Keila linna jalgpallist läbi aegade. Uurides oma isa Eduardi ja onude Aleksandri ning Augusti jalgpalliharrastuste ajalugu, on ta läbi töötanud hulganisti teabematerjali. Rein Tammis otsis inimesi, kes mäletaksid ennesõjaaegset jalgpalli Keilas ja kohtus Tartus elava 90-aastase Kalju Preemiga. Vanahärra mäletas veel hästi 1930. aastate jalgpalli. Esimene jalgpallivõistlus peeti Keilas 10. septembril 1922. aastal Keila Spordiringi ja Ellamaa meeskondade vahel, mis lõppes tulemusega 12:2. Keila Spordiringi meeskond on ajaloo jooksul mitmel korral kohtunud Nõmme Kalju meeskonnaga ja ka võitnud. Eelmise aasta 8. septembril peeti Keilas „Perepidu“, millega tähistati Keila jalgpalli 90. aastapäeva ja millel osales ka Kalju Preem.

Lõpuks tuli nentida, et kahte nii huvitavat ettekannet ei saa ajaliselt plaanida ühele õhtule, sest küsimustele vastamine nõudnuks täiendavalt aega, seda aga jäi napiks.

EESTI VS USA KORVPALLIS!

Siim Randoja

Eesti Spordimuuseum kogub mälestusi legendaarsetest korvpalliheitlustest Ameerika Ühendriikide esindustega.

Mängud Eesti ja USA korvpallimeeskondade vahel ning 1970. aasta augustis saavutatud ajalooline võit USA olümpiavalikmeeskonna üle moodustavad erilise peatüki Eesti korvpalli ajaloos (vt fotod).

Rahvast tihedalt täis Kalevi spordihall, korvpallimaailma valitseja USA valikesindus, "kuldse põlvkonna" mängumehed, Ameerika noored superstaarid ning unelmate võit on jäänud paljudele üheks eredaimaks spordimälestuseks, mille talletamise nimel kutsub muuseum kõiki, kel on kohtumistega seoses isiklikke mälestusi, meenub lugusid või leidub meeneid või fotosid, sellest muuseumile teada andma.

Eesti Spordimuuseumis on koostamisel mängudest kõnelev näitus ja trükis ning kogutud mälestused aitavad mängudest ning tolleaegsest korvpalliõhustikust anda mitmekesise ülevaate.

Mälestusi ootame e-maili aadressil siim@spordimuuseum.ee, muuseumi facebooki lehel, Eesti Spordimuuseumis (Rüütli 15, Tartu) kohapeal või telefonil 730 0758. Põhjalikumad ja põnevamad meenutused saavad eraldi ära märgitud.

Näitus Eesti ja USA korvpallimatšidest avatakse muuseumis 14. juunil.

GEORG HACKENSCHMIDTI RAAMATUAUHIND OOTAB VÕITJAT

Tänavu selgub teine Georg Hackenschmidt raamatuauhinna (*pildil*) võitja. Auhinna panid ühiselt välja Eesti Spordimuuseum ja Eesti Olümpiaakadeemia ning selle võidab raamat, mis räägib parimal moel spordist, spordi mõttest, ausast mängust ja liikumise rõõmust. Auhinnasaaja valitakse välja kõigi nende eestikeelsete spordiraamatute seast, mis ilmusid Eestis esmakordselt 2012. aasta jooksul.

Žürii eelvalikusõela läbis sel aastal 7 nominenti – valikuga saab tutvuda aadressil <http://www.spordimuuseum.ee/rahvahaaletus-2013> ning raamatute endiga ka Eesti Spordimuuseumi raamatukogus (E-R, 9.00-16.00).

Kuigi auhinnasaaja otsustab žürii, on valiku tegemisel võimalik kaasa rääkida igal inimesel. Nimelt toimub parima raamatu selgitamiseks ka rahvahääletus, milles on võimalik osaleda kas internetis eespool toodud aadressil või kohapeal Eesti Spordimuuseumi raamatukogus. Rahvahääletus algas kolmapäeval, 13. märtsil kell 9.00, kestab kuni kella 9.00-ni reedel, 5. aprillil ning selle tulemused annavad hiljem ühe võrdse hääle žürii lõpphääletusel.

Raamatuauhinna võitja kuulutatakse välja Eesti Olümpiaakadeemia täiskogul Tartus 19. aprillil. Raamatuauhinna statuudiga saab tutvuda <http://www.spordimuuseum.ee/georg-hackenschmidt-raamatuauhind>.

TEADMISEKS!

ESAS liikmetel on liikmemaksu (mis vastavalt üldkoosoleku otsusele on 4 eurot, pensionäridel 2 eurot aastas) ja toetusi on võimalik tasuda Eesti Spordiajaloo Seltsi **arveldusarvele nr. 10152001602002** SEB pangas või tuua/saata seltsi juhatusele Spordimuuseumi (Rüütli 15, Tartu 51007) kas seltsi esimehele Enn Mainlale (7300754, 56497632, fax 7300763, E-mail: enn@spordimuuseum.ee) või laekur-varahoidjale Rait Männikule (7300771, 5119369, E-mail rait@spordimuuseum.ee), Tallinna osakonna liikmetel oma osakonna laekurile. **Ära unusta liikmemaksu tasuda!**

□ □ □ □ □ □ □

**Täname Eesti Kultuurkapitali
seltsi tegevuse toetamise eest!**

□ □ □ □ □

**Kasutatud ESM kodulehel ilmunud materjale.
Fotod: Enn Mainla, Rait Männik ja ESM fotokogu**

□ □ □

**Eesti Spordiajaloo Seltsi Teataja nr. 65
koostas ja toimetas Enn Mainla**